

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถาบันฝึกหัดครูมีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมนักศึกษาครูให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในงานอาชีพ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจรรยาและสมรรถภาพของการ เป็นครูอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ นักศึกษาคูรย่อมได้จากการผ่านการศึกษอบรมจากสถาบันโดยมีหลักสูตรการฝึกหัดครูเป็นเครื่องกำกับนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย แต่ทั้งนี้ นักศึกษาครูจะพัฒนาไปได้ตามความมุ่งหมายนั้น นักศึกษาควรได้รับทั้งความรู้และประสบการณ์ เพราะความรู้และประสบการณ์ร่วมกันทั้งสองประการ เช่นนี้จึงจะพัฒนา นักศึกษาครูให้สมบูรณ์ทุกด้าน สามารถเป็นครูที่ดีตรงตามคุณสมบัติที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นหลักสูตรฝึกหัดครูทุกระดับ ทุกสาขา จึงได้กำหนดให้นักศึกษาครูทุกคนมีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง นั่นคือการให้มีการฝึกสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ในสถานการณที่เป็นจริง เป็นการให้การศึกษาโดยผ่านการทดลองปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมการปฏิบัติที่สำคัญของสถาบันฝึกหัดครู ดังนั้นการจัดดำเนินการฝึกสอนและการปฏิบัติการณ์เทศการฝึกสอน จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาได้เข้าใจถ่องแท้ ลึกซึ้ง และแน่นอน บุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อย่างมากคือ อาจารย์นิเทศก์ ดังนั้นคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์จึง เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าจะศึกษาทำความเข้าใจให้ถ่องแท้แน่ชัด ทั้งนี้เพื่อผลต่อการปฏิบัติจริง ดังนั้นในบทนี้จึงจะได้อภิปรายถึงหลักการและแนวความคิดของนักการศึกษาด้านการฝึกหัดครูและงานวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดดำเนินการฝึกสอน คุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการฝึกสอน

ในวารผลิตครูเพื่อออกไปรับใช้สังคมได้อย่างแท้จริง หลักสูตรฝึกหัดครูจึงแบ่งกลุ่มวิชาที่ต้องเรียนออกไปเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ

ภาคทฤษฎี ได้แก่ วิชาพื้นฐาน อันได้แก่ วิชาหลักการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา การแนะแนว หลักการสอน และวิชาเฉพาะอื่น ๆ ที่ผู้เรียน จะต้องศึกษาตามรายวิชาที่ของตน เพื่อเป็นรากฐานมั่นคงในการที่จะนำความรู้เหล่านั้นไป ประกอบในวิชาที่พออย่างมีประสิทธิภาพ

ภาคปฏิบัติ ประกอบด้วยวิชาปฏิบัติ คือ วิชาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนโดยผ่านการปฏิบัติ เพื่อหาประสบการณ์จริง ซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ในปัจจุบันได้ช่วยให้มีการฝึกดำเนินการปฏิบัติด้วยวิธีการใหม่ ๆ มากขึ้น ได้แก่การฝึกทดลองในห้องปฏิบัติการ การสอนแบบจุลภาค การใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย เช่น เทปโทรทัศน์ ตลอดจนเทคนิควิธีการอื่นๆ อีกหลายประการ แต่แม้จะมีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพียงไรก็ตาม การเรียนผ่านการปฏิบัติด้วยการฝึกสอนในโรงเรียนจริง เป็นประสบการณ์ที่ทรงคุณค่ายิ่ง ยังไม่อาจหาประสบการณ์อื่นใดมาทดแทนได้ ถือเป็นกิจกรรมสากลที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นประสบการณ์การปฏิบัติทางวิชาชีพครูที่เข้มข้นที่สุด เป็นหนทางเข้าสู่วิชาชีพอย่างแท้จริง¹

เมื่อการฝึกสอนเป็นรายวิชาภาคปฏิบัติที่สำคัญยิ่งตามหลักสูตรการฝึกหัดครูเช่นนี้ สถาบันฝึกหัดครูจึงควรได้กำหนดจุดมุ่งหมาย และหลักเกณฑ์ในการฝึกสอนให้แน่นอนและชัดเจน เพื่อการปฏิบัติที่ตรงกันของบุคคลทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกสอน ซึ่ง วิกกินส์² ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกสอน 2 ประการดังนี้

1. เพื่อเป็นการส่งเสริมและสร้างนักศึกษาฝึกสอนให้เป็นครูที่มีทักษะและความคิดริเริ่ม พร้อมจะรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเมื่อ เป็นครูอาชีพจริง ๆ

¹ Donald M. Sharpe, Secondary Student Teaching (Terre Haute, Indiana : Indiana State University, 1970), p.1.

² Sam P. Wiggins, The Student Teacher in Action (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1957), pp. 4-5.

2. เพื่อเป็นการเตรียมนักศึกษาฝึกสอนให้คุ้นเคยกับงานสอน อันจะเป็นโอกาสเพื่อสำรวจตนเองว่าเหมาะกับวิชาชีพที่พอที่จะยึดเป็นอาชีพต่อไปหรือไม่ เพื่อช่วยผู้ที่ยังไม่มั่นใจให้พยายามทำให้ดีที่สุดต่อไปด้วย

จากการสำรวจของยูเนสโก โดยผ่านสถาบันฝึกหัดครูภาคพื้นเอเชีย มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ เกี่ยวกับแนวการปฏิบัติของการฝึกหัดครูในสถาบันฝึกหัดครูประถมศึกษา ในทวีปเอเชีย จำนวน 10 ประเทศนั้น สามารถสรุปจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนได้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอนในการที่จะนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนมา มาสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับวิธีสอน
2. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเข้าใจถูกต้องสมบูรณ์เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก
3. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้าง และมีความริเริ่มในการปฏิบัติงานของตน
4. เพื่อให้ให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทที่แท้จริงของครูอาชีพ โดยเรียนรู้ผ่านการฝึกสอน
5. เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจถึงภาระหน้าที่ของครูที่จะต้องปฏิบัติโดยจากการมีโอกาสได้คุ้นเคยกับสภาพการณ์และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน
6. เพื่อพัฒนานักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับทัศนคติต่อวิชาชีพ และเป็นการส่งเสริมทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพื่อสามารถปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียน ผู้ร่วมงานในการฝึกสอน ตลอดจนบุคคลในชุมชนได้อย่างดี³

³ Edward A. Pires, Student Teaching Practices in Primary Teacher Training Institutions in Asia (Bangkok : UNESCO Regional Office of Education in Asia, 1969), pp. 8-9.

สำหรับการฝึกหัดครูของประเทศไทย ก็มีจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนไม่ต่างจากที่กล่าวมานัก โดยทั้งนี้สถาบันฝึกหัดครูแต่ละแห่งจะกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นการเฉพาะของแต่ละสถาบัน แต่โดยเนื้อหาสาระแล้วต่างก็มีจุดมุ่งหมายในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีโอกาสทดลองหลักการและวิธีสอนต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้จากสถานศึกษาและจากตำราวิชาการการศึกษา
2. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนมีทักษะในการสอน
3. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ ความเจริญเติบโต ตลอดจนการ เรียนรู้ของเด็ก อันจะช่วยให้เป็นครูไปได้ด้วยดี
4. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอน มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ครูผู้ร่วมงาน ตลอดจนนักเรียนในชั้น
5. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอน ได้เห็นความสามารถและจุดอ่อนของตน ทั้งในการสอนและการอยู่ร่วมกับเด็ก เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมแก้ไขและปรับปรุงตนเอง ให้เป็นผลดีและความเจริญในอาชีพครูในเวลาต่อไป
6. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจหน้าที่ของครูที่มีต่อสังคม
7. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอน เกิดความมั่นใจในบทบาทหน้าที่ของการ เป็นครู⁴

เมื่อการฝึกสอนมีจุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์และมีความสำคัญต่อการ เตรียมคนเป็นครู เช่นนี้แล้ว การจัดและดำเนินงานของโครงการฝึกสอนจึง เป็นงานสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาฝึกหัดครู เมื่อการฝึกสอนเป็นประสบการณ์ที่ดีเนื่องกับการสอน คุณภาพของโครงการฝึกสอนจะเป็นกรณีศึกษาความสำเร็จในการปฏิบัติการสอนจริงได้ เพราะมีเหตุผลเชื่อถือว่า การสอนของครูอาชีพย่อมเป็นไปด้วยดี ถ้าครูผู้นั้นมีประสบการณ์ดีจากการฝึกสอน ฉะนั้นการจัด

⁴วิทยาลัยครูนครสวรรค์, "คู่มือการฝึกสอน", เอกสารทางวิชาการ ฉบับที่ 2 (นครสวรรค์ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2516), หน้า 1.

โครงการฝึกสอนจึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่ต่อการจัดการศึกษาฝึกหัดครูเท่านั้น แต่เป็นเครื่องช่วยกำกับให้ไ้ครูที่ดี มีมาตรฐาน อันจะเป็นผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนจริงด้วย นั่นคือ คุณภาพของโครงการฝึกสอนจะเป็นเครื่องสะท้อนถึงคุณภาพของกระบวนการศึกษา โดยส่วนรวมด้วยอย่างแน่นอน ฉะนั้นคุณภาพของโครงการฝึกสอนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรแก่การศึกษาเพื่อแสวงหาดัชนีของโครงการฝึกสอนที่สมบูรณ์ ดังที่ **สองแสง ชูติวงศ์ และ สวัสดิ์ สุคนธรังษี**⁵ ได้กล่าวว่า การจัดโครงการฝึกสอนให้เป็นที่ระชนิวัคความสำเร็จในการปฏิบัติการสอนจริงแล้ว โครงการฝึกสอนจะต้องมีคุณภาพอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. การวางแผนการฝึกสอนจะต้องให้สอดคล้องกับหลักการฝึกหัดครูของประเศ และควรให้นักศึกษาฝึกหัดครูได้รับรู้หลักการข้อนี้ด้วย
2. โครงการฝึกสอนที่ดี จะต้องมีการเตรียมนักศึกษาคูให้พร้อมก่อนออกฝึกสอน ทั้งในด้านเจตนคติต่อวิชาชีพ และความสามารถในวิทยากร ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติกำนการสอน
3. โครงการฝึกสอนที่ดีจะต้องมีความสัมพันธ์กับการฝึกหัดครูชนบท เพราะประเทศไทยมีสภาพพื้นฐานเป็นสังคมชนบท ครูที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในชนบท การฝึกหัดครูจึงควรมุ่งที่จะผลิตครูออกไปสอนและเป็นผู้นำชนบท
4. โครงการฝึกสอนที่ดีจะต้องมีแผนการนิเทศที่ดี ในการนิเทศผู้นิเทศจะต้องวางรายละเอียดในการดำเนินงานไว้อย่างดีถือว่า จะดำเนินการอย่างไรบ้าง ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงหลักการอยู่เสมอว่าจะต้องหาทางให้นักศึกษาคูทุกคนได้พบข้อบกพร่องของตนด้วยตนเอง และประการสำคัญที่สุดคือ อาจารย์นิเทศก็จะต้องวางโครงการนิเทศที่ไม่ใช่มีขอบเขตแค่นี้เพียงจะวัดผลให้คะแนนการฝึกสอนเท่านั้น การนิเทศการฝึกสอนนั้นควรจะเป็นการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและความก้าวหน้าทางการปฏิบัติของนักศึกษาเป็นระยะ ๆ มากกว่า

⁵สองสี ชูติวงศ์ และ สวัสดิ์ สุคนธรังษี, "การนิเทศการฝึกสอน", วิทยากร ปีที่ 6, ฉบับที่ 17, (กันยายน 2505), หน้า 551.

นอกจากนี้ ชิปลา⁶ (Shipla) มีความเห็นว่า การจัดโครงการฝึกสอนที่
นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักการ 6 ประการดังต่อไปนี้

1. ควรเน้นถึงความสำคัญของการฝึกสอน ว่าเป็นประสบการณ์ที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร
และเน้นถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ว่าเป็นครูผู้รับภาระสำคัญยิ่งคือการให้การนิเทศการสอน
ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญมาก อาจกล่าวได้ว่าสำคัญยิ่งกว่าการปฏิบัติการสอนวิชาอื่นใดทั้งหมด
ในหลักสูตร

2. มีการจัดดำเนินการอย่างก็ โดยการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานทั้งหมด และแผนงาน
ต่าง ๆ อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลคนเดียว ผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าโดยตรง

3. จัดให้มีการประชุมนิเทศอย่างเพียงพอสำหรับทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในโครงการฝึกสอน
ได้แก่ นักศึกษาฝึกสอน ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง และครูอื่น ๆ ในโรงเรียนฝึกสอน อาจารย์
นิเทศก์ และอาจารย์ประจำรายวิชาต่าง ๆ ในสถานศึกษาฝึกหัดครู

4. ให้มีการนิเทศการสอนอย่างเพียงพอแก่นักศึกษาฝึกสอน

5. มีการติดต่อสื่อสารอย่างทั่วถึงและพอเพียงระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการฝึกสอน
ได้แก่ โรงเรียนฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง หัวหน้าโครงการฝึกสอน และนักศึกษา
ฝึกสอน

6. มีการประเมินผลโครงการฝึกสอนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งนี้โดยจากการ
สำรวจความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ และนักศึกษา

ซึ่งทั้งนี้โครงการฝึกสอนจะบรรลุผลสำเร็จตามลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จำเป็น
ที่สถาบันฝึกหัดครูจะต้องกำหนดหลักการ เกี่ยวกับการจัดและดำเนินการของโครงการฝึกสอนให้
แน่นอน ชัดเจนและรัดกุม ถือเป็นข้อตกลงร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในโครงการฝึกสอน เพื่อ

⁶ออกโต้ เจ. ชิปลา, "กลวิธีการนิเทศการสอนในโรงเรียนชนบท", (แปลโดย
ชูศรี สุวรรณโษทัย), เอกสารประกอบการสัมมนาของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคกลาง
ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ระหว่าง 9 - 13 กุมภาพันธ์ 2519, (เอกสารอัครสำเนา), หน้า 1.

เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างมีหลักเกณฑ์และเป็นระบบ ทั้งนี้ประเด็นสำคัญ ๆ ที่ควรคำนึงถึงดังต่อไปนี้

1. สถาบันฝึกหัดครูควรถือว่า การฝึกสอนคือการฝึกหัดครูทั้งหมดกันเอง ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของการฝึกหัดครู
2. การฝึกสอนเป็นงานที่มีผู้เข้าร่วมค่ายหลายฝ่าย คือสถาบันฝึกหัดครู โรงเรียนฝึกสอน และชุมชน เพื่อคุณค่าสูงสุดของการฝึกสอน การดำเนินงานของทุกฝ่ายจึงควรร่วมประสานงานกันอย่างใกล้ชิด
3. สถาบันฝึกหัดครูควรจัดดำเนินการให้มีความร่วมมือทางวิชาการภายในสถาบันอย่างทั่วถึงและจริงจัง เพื่อประสิทธิภาพของโครงการฝึกสอน โดยถือว่าการเตรียมครูโดยผ่านการฝึกสอนนี้ จะต้องจัดให้มีคุณภาพสูงสุด เช่น เกี่ยวกับการ เรียงการสอนรายวิชาอื่น ๆ ภายในสถาบัน ฉะนั้นทุกหน่วยงานภายในสถาบันฝึกหัดครูจะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังทั้งในด้านการพัฒนาโครงการฝึกสอน การจัดดำเนินการ การบริหาร ตลอดจนการจัดดำเนินการ เงินงบประมาณของโครงการฝึกสอน
4. บุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการฝึกสอนทุกฝ่าย ทุกคน จะต้องรู้จักปรับตัวเข้าหากันและยึดหยุ่นบทบาทของตนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ต่าง ๆ กัน ทั้งนี้เพราะเป็นที่ประจักษ์กันแล้วว่า โครงการฝึกสอนจะสัมฤทธิ์ผลช่วยก็อาศัยการร่วมมือร่วมใจของบุคคลผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นฐานสำคัญ
5. สถาบันฝึกหัดครูควรได้กำหนดเป็นนโยบายและถือปฏิบัติในการ เป็นผู้กำหนดบุคลากรในสถาบันเป็นอาจารย์นิเทศก์ นั่นคือ เพื่อประสิทธิภาพของการฝึกสอน สถาบันฝึกหัดครูจะต้องรับภาระในการ เลือกเห็นบุคคลเป็นอาจารย์นิเทศก์ ทั้งนี้อาจเป็นอาจารย์นิเทศก์เต็มเวลาหรือบางเวลา แล้วแต่วัตถุประสงค์ของสถาบันแต่ละแห่ง
6. สถาบันฝึกหัดครูควรจัดให้ผู้เป็นอาจารย์นิเทศก์ได้รับความเท่าเทียมเช่นเดียวกับบุคลากรอื่น ๆ ในสถาบันฝึกหัดครู เกี่ยวกับการได้รับการส่งเสริมความรู้ ทักษะ การเลื่อนวิทยฐานะ การเตรียมเพื่อความพร้อมในการรับหน้าที่ การเลื่อนตำแหน่งและฐานะ การเปรียบเทียบ

เทียบปริมาณงาน ตลอดจนการได้รับความีความชอบ และผลตอบแทนอื่น ๆ นั้นก่อสถาบันฝึกหัดครูควรคำนึงถึงขวัญและกำลังใจของบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก์อย่างรอบคอบ

7. สถาบันฝึกหัดครูควรจะให้การสนับสนุนด้านการเงินสำหรับการดำเนินงานของโครงการฝึกสอนเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้นอกจากช่วยความต้องการด้านงบประมาณจากงานของโครงการฝึกสอนแล้ว ยังจำเป็นต้องเป็นการส่งเสริมบุคคลผู้ทำหน้าที่การนิเทศให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นผลต่อการคงคุณภาพของอาจารย์นิเทศก์ และจะเป็นการช่วยให้สามารถมีการเลือกเฟ้นผู้เป็นอาจารย์นิเทศก์ได้จริงตามข้อ 4 ข้อ 7

สำหรับการฝึกหัดครูของไทย พันธ์ หันนาคินทร์⁸ ได้กล่าวเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนว่า ในการจัดโครงการฝึกสอนผู้จัดควรได้คำนึงถึงลักษณะต่อไปนี้คือ

1. จะต้องวางวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนไว้ให้แน่ชัด มีนโยบายแน่นอนและแถลงออกให้ชัดเจน ที่ผู้ร่วมงานทุกคนเข้าใจได้ตรงกันทั้งวิธีการและหลักการ
2. จะต้องมีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิเทศการฝึกสอนไว้อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการขัดแย้งและการซ้ำซ้อนของงาน
3. ก่อนออกฝึกสอน นักศึกษาฝึกสอนควรได้รับการเตรียมตัวเบื้องต้นที่จะออกไปฝึกสอน เช่น รับประทานสภาพความเป็นไปของโรงเรียนที่จะไปสอน หลักเกณฑ์ในการประเมินผลการสอน เป็นต้น
4. ควรจะได้มีการตรวจสอบว่านักศึกษาที่จะส่งไปฝึกสอนนั้น มีความพร้อมที่จะฝึกสอนหรือไม่ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการตรวจสอบถึงบุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางอารมณ์ ตลอดจนความแม่นยำทางเนื้อหาวิชาด้วย

⁷The Association for Student Teaching, The College Supervisor (New York : Association for Student Teaching, 1968), pp. 8-10.

⁸พันธ์ หันนาคินทร์, ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของสถาบันฝึกหัดครู วิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก, 2511. (พิมพ์โรเนียว), หน้า 57 - 58.

5. ระยะเวลาสำหรับการฝึกสอนควรจะให้นานพอที่จะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจและเรียนรู้การปฏิบัติคือนักเรียนของตน ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นชั้น การปฏิบัติคือนักเรียนผู้บังคับบัญชา และ ผู้ปกครอง ซึ่งทั้งนี้ไม่ควรต่ำกว่า 120 ชั่วโมง

6. ควรจัดให้นักศึกษาฝึกสอนได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นด้านการสอนหรือกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

7. กฎเกณฑ์และวิธีการของโครงการฝึกสอน ควร เป็นลักษณะที่เปิดทางให้นักศึกษาได้ใช้ความคิดริเริ่ม ความคิดที่เป็นอิสระ และมีความกล้าที่จะลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการดำเนินการสอนด้วยตนเอง

* ในเรื่องของโครงการฝึกสอน นอกจากจะคำนึงถึงหลักการในเชิงบริหารของสถาบันฝึกหัดครู หรือการพิจารณาถึงลักษณะการดำเนินการที่จะเป็นการส่งเสริมคุณภาพของการฝึกสอนแล้ว ลำดับขั้นตอนของโครงการฝึกสอนก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการฝึกสอนด้วย เพราะโดยความเป็นจริงแล้ว โครงการฝึกสอนไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่แค่ระยะที่นักศึกษาออกไปปฏิบัติการสอนตามโรงเรียนเท่านั้น การดำเนินการฝึกสอนที่สมบูรณ์และส่งผลให้เกิดคุณค่าต่อนักศึกษาได้แท้จริงนั้น ควรมีขั้นตอนเป็น 3 ระยะ ดังที่ เจริญผล สุวรรณโชติ และ อำไพ สุจริตกุล⁹ ได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

ระยะแรก เป็นระยะเตรียมการฝึกสอนควรเตรียมตั้งแต่แรกที่นักศึกษาเข้าศึกษาในสถานศึกษาฝึกหัดครู ด้วยการสอดแทรกไว้กับวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา ตลอดระยะที่ศึกษาอยู่ในสถาบัน ในลักษณะที่เพิ่มความเข้มข้นขึ้นตามลำดับของระยะเวลาด้วย จนถึงจัดให้มีการเตรียมการฝึกสอนอย่างเข้มข้นเป็นการเฉพาะในภาคก่อนออกฝึกสอน

⁹ เจริญผล สุวรรณโชติ และ อำไพ สุจริตกุล, "การจัดและดำเนินการฝึกสอน", เรียบเรียงจากการอภิปรายในการสัมมนาอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคกลาง ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ระหว่างวันที่ 9 - 13 กุมภาพันธ์ 2519, (เอกสารอักษราเนา).

ระยะที่ 2 คือการจัดในระหว่างปฏิบัติการฝึกสอนในโรงเรียน เป็นระยะที่ควรกำหนด ขั้นตอนการปฏิบัติให้แน่ชัดและเหมาะสม ซึ่งในระยะนี้แทนรูทเทอร์¹⁰ (Tanruther) ได้แบ่งเป็น 3 ระยะย่อยดังนี้

2.1 ระยะสังเกต เป็นระยะที่จะช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนมองเห็นแนวทางอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรียน นักเรียน การเรียนการสอน บุคคลและชุมชนรอบโรงเรียน ตลอดจนแนวการบริหารของโรงเรียน ทั้งนี้ควรใช้เวลาในระยะนี้ประมาณ 1 สัปดาห์

2.2 ระยะเข้ามามีส่วนร่วม เป็นระยะที่นักศึกษาฝึกสอนเข้าไปเป็นผู้ช่วยเหลือครูที่เลี้ยง เป็นโอกาสที่จะได้คุ้นเคยกับนักเรียน คุ้นเคยกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในบทบาทหน้าที่ของครู เวลาสำหรับระยะนี้ประมาณ 1 สัปดาห์ต่อตรวจระยะสังเกต

2.3 ระยะฝึกสอน เป็นระยะที่นักศึกษาพร้อมจะปฏิบัติการสอนด้วยตนเองหลังจากผ่าน 2 ระยะแรกมาแล้ว ระยะนี้อาจารย์นิเทศก็จะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการให้คำปรึกษาหารือแก่นักศึกษาฝึกสอน

ระยะที่ 3 เป็นระยะการดำเนินการในสถานศึกษาฝึกหัดครูหลังจากที่นักศึกษาเสร็จสิ้นการปฏิบัติการสอนในโรงเรียนแล้ว กิจกรรมที่จัดในระยะนี้เป็นการประชุมสัมมนาบุคคลที่มีส่วนในกิจกรรมการฝึกสอนที่ผ่านมา ตั้งแต่ นักศึกษาฝึกสอน ครูใหญ่ ครูที่เลี้ยง อาจารย์นิเทศ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ และถ้าสถานศึกษาฝึกหัดครูใดจะต้องจัดการฝึกสอนรุ่นต่อมาก็อาจใช้โอกาสนี้เป็นการเตรียมนักศึกษาฝึกสอนรุ่นใหม่ได้ด้วย โดยจัดให้เข้าร่วมการประชุมสัมมนาเพื่อได้เรียนรู้สภาพการณ์บางอย่างล่วงหน้าด้วย

เมื่อพูดถึงการจัดการฝึกสอนแล้ว การปฏิบัติที่ควรคูคิตตามาคือ การนิเทศการสอน ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกสอนนอกจากนี้ขึ้นอยู่กับหลักการและลักษณะการจัดการดำเนินการของโครงการ

¹⁰ Edgar M. Tanruther, Student Teaching Guide for Elementary Student Teachers and Supervising Teachers (Terre Hante, Indiana : Indiana State University, 1970), p.2.

ฝึกสอนแล้ว ประสิทธิภาพของการนิเทศครูฝึกสอนก็เป็นองค์ประกอบสำคัญโดยตรงอย่างยิ่งที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของการฝึกสอน ฉะนั้นการนิเทศการฝึกสอนจึงควรเป็นกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติด้วยความรอบคอบ มีหลักเกณฑ์ และอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการสาขานี้ด้วย การนิเทศการฝึกสอนจึงควรพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ให้อาจารย์ซึ่งสอนนักศึกษาฝึกหัดครูเหล่านี้มาแล้ว มาทำหน้าที่ให้การนิเทศการฝึกสอนของเขาเหล่านั้นต่อไปด้วย เพื่อจะได้ติดตามผลการนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนมาว่านำไปปฏิบัติได้มากน้อยเพียงไร และจะได้ชี้คำแนะนำช่วยเหลือได้ถูกต้อง
2. แผนกฝึกสอนควรจัดให้อาจารย์ผู้ทำหน้าที่นิเทศการฝึกสอนมีเวลาการนิเทศพอเพียง สามารถให้ความช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนได้เต็มที่
3. สถาบันฝึกหัดครูควรตระหนักถึงมาตรฐานการฝึกสอน จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะจัดให้อาจารย์ผู้จะทำหน้าที่นี้เทศได้รับการฝึกและอบรมเกี่ยวกับการนิเทศมา เป็นการ เฉพาะ
4. ผู้ทำหน้าที่นี้เทศ ควรตระหนักว่าการนิเทศการฝึกสอนควรทำเป็นรายบุคคล เพราะนักศึกษาแต่ละคนย่อมต้องการการนิเทศต่างกัน
5. ผู้นิเทศ ควรตระหนักว่าการนิเทศในระยะแรกของการฝึกสอน มีความจำเป็นมากกว่าระยะต่อ ๆ มา จึงควรที่ผู้นิเทศ จะต้องให้ความช่วยเหลือใกล้ชิดมากในระยะต้นของการฝึกสอน
6. สถาบันฝึกหัดครูจะต้องมีการติดต่อกับโรงเรียนฝึกสอนอย่างใกล้ชิด เพื่อร่วมกันให้การนิเทศนักศึกษาเหล่านั้นได้เต็มที่ เพราะนักศึกษาฝึกสอนจะต้องทำงานภายใต้การบริหารของโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา
7. ผู้นิเทศ ควรมีความเข้าใจเป็นพื้นฐานว่าการฝึกสอนเป็นการช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้ปรับปรุงทักษะและความสามารถในการสอน มิใช่เป็นการวัดความสามารถของครูฝึกสอน ดังนั้นผู้นิเทศ จึงไม่ควรหวังผลเลิศในการปฏิบัติของนักศึกษาฝึกสอนจนเกินไป และไม่ควรประเมิหรือเปรียบเทียบกับระดับของตนเป็นอันขาด
8. ในการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอน ควรจะกระทำต่อเนื่องเพื่อเป็นการปรับปรุงคุณภาพของการสอน ปรับปรุงลักษณะนิสัยของนักศึกษา ตลอดจนเป็นแนวในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

9. ในการวัดและประเมินผลการฝึกสอนไม่ควรจะกระทำเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่จะต้องพิจารณาจากความคิดเห็นบุคคลทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกสอนนั้น¹¹

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดและดำเนินงานของโครงการฝึกสอน ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อผลสำเร็จของการฝึกสอนในการที่จะได้ครูที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของการผลิตครูที่แท้จริง

งานวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการฝึกสอน

ในปี 2507 ไพบูลย์ วงศ์ประพันธ์¹² ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์ และนิสิตฝึกสอน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ก. เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกสอน

นิสิตส่วนใหญ่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะข้อที่กล่าวว่า เพื่อให้ นิสิตได้มีโอกาสวางแผนหน่วยงาน และทำแผนการสอนประจำวัน ได้รับความเห็นด้วยสูงสุด คือร้อยละ 82.22 รองลงมาได้แก่วัตถุประสงค์ที่กล่าวว่า เพื่อเป็นแนวทางให้นิสิตมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลและได้รับการปรับปรุงการสอนให้เหมาะสม

11

Edward A. Pires, op.cit. pp. 112-113.

12

ไพบูลย์ วงศ์ประพันธ์, "การศึกษาโครงการฝึกสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาของ คณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2507", วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2506, 96 หน้า.

ข. เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของกิจกรรมการฝึกสอน

นิสิตมีความเห็นว่า กิจกรรมการฝึกสอนประมาณสามในสี่ของทั้งหมด เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ ข้อที่น้ำหนักเฉลี่ยความเห็นสูง คือ การวางแผนการสอนและการตรวจกระดาษสอบ สำหรับอาจารย์นิเทศก์ มีความเห็นว่ากิจกรรมการฝึกสอนที่มีคุณประโยชน์ได้แก่ การทำแผนที่นั่ง และการเข้าร่วมการประชุมของโรงเรียน

ค. เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน

นิสิตฝึกสอนมีความเห็นว่า ตนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกสอน โดยเฉพาะในด้านการวางแผนหน่วยงาน หรือการทำบันทึกการสอนประจำวัน และความปรารถนาที่จะเจริญก้าวหน้าทั้งทางวิชาการและทางอาชีพ

สำหรับอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นว่า นิสิตได้มองเห็นโรงเรียนเป็นส่วนรวม ได้รู้จักความรับผิดชอบในการที่ดำเนินตามนโยบายของฝ่ายบริหาร สามารถวางแผนหน่วยงานและทำบันทึกการสอนได้เป็นอย่างดี

พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ให้ขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. คณะหรือสถาบันฝึกหัดครูควรชี้แจงให้ทางโรงเรียนฝึกสอนทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกสอน
2. นโยบายการฝึกสอนของคณะควรให้สอดคล้องกับนโยบายการรับนิสิตฝึกสอนของโรงเรียน
3. การวางวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกสอน ควรได้รับความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกสอน เช่น นิสิตฝึกสอน อาจารย์ช่วยฝึกสอน อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู
4. ก่อนที่จะออกไปฝึกสอนควรให้นิสิตมีโอกาสรู้จักมักคุ้นกับโรงเรียนในฐานะที่จะเป็นครู

โดย

4.1 เปิดโอกาสให้นิสิตได้สังเกตกิจกรรมภายในห้องเรียน

4.2 ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ของครู

5. ในการทำบันทึกการสอนประจำวัน นิสิตควรจะได้รายงานไว้ด้วยว่า นิสิตได้ร่วมกิจกรรมพิเศษอะไรบ้าง เพื่อให้อาจารย์นิเทศก์ทราบ

6. ในการทำบันทึกการสอน อาจารย์นิเทศก์แต่ละสายวิชาควรจะได้ตกลงกันเป็นที่แน่นอนว่าจะให้นิสิตปฏิบัติแบบไหน อย่างไร

ต่อมา พ.ศ.2513 มาร์คัส¹³ (Marcus) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาถึงผลของโครงการฝึกสอนที่มีต่อโรงเรียนฝึกสอนในมิชิแกน ตามความเห็นของนักศึกษาฝึกสอน ครูที่เลี้ยงและผู้บริหาร ซึ่งปรากฏผลการวิจัยว่า โครงการฝึกสอนได้รับการยอมรับเป็นที่พอใจของโรงเรียนฝึกสอนตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยสรุปได้ดังประเด็นต่อไปนี้

1. ประชากรในการวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่ยอมรับว่า การฝึกสอนให้คุณภาพประโยชน์แก่โรงเรียนฝึกสอน
2. ข้อที่ได้รับการยอมรับเป็นที่พอใจมากที่สุดคือ การปฏิบัติการสอน เช่น การให้ความสนใจนักเรียน การใช้อุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ การให้ข้อเสนอแนะใหม่ ๆ
3. ในด้านระเบียบวิธีทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นไม่สู้ดี
4. นักศึกษาฝึกสอนไม่ได้มีการติดต่อกับผู้ปกครอง หรือเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนดังที่เป็นที่ต้องการ
5. เป็นที่ยอมรับว่า นักศึกษาฝึกสอนเป็นผู้แพร่ขยายผลจากการฝึกสอนแก่โรงเรียนฝึกสอน
6. คณะบุคคลของโรงเรียนฝึกสอนมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่นักศึกษาฝึกสอนจัดขึ้น

¹³Cliffor M. Marcus, "Contributions of Student Teaching Programs to Michigan Cooperating Schools as Perceived by Student Teachers, Supervising Teachers and Administrators", Dissertation Abstracts Vol.31, No.11, (May, 1971), p.5910-A.

7. การฝึกสอนให้ผลในการจัดโครงการ เตรียมครูประจำการในโรงเรียนฝึกสอน
8. ทั้งผู้บริหารและโรงเรียนฝึกสอน มีความเห็นว่าขวัญของคณะผู้ร่วมงานฝึกสอน อยู่ในเกณฑ์ดี
9. ทั้งนักศึกษาและครูที่เลี้ยง ต่างสนับสนุนว่าบุคลากรของโรงเรียนควรกระทำหรือรับ ในการติดต่อขอ นักศึกษาฝึกสอนแก่โรงเรียน

นอกจากนี้ ดิกสัน¹⁴ (Dixon) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โครงสร้างและการบริหาร ของโครงการฝึกสอนระดับประถมของสถาบันฝึกหัดครูในรัฐลุยเซียนา" โดยใช้แบบสอบถาม สสำรวจความเห็นของผู้อำนวยการโครงการฝึกสอนระดับประถมในสถาบันฝึกหัดครูประจำรัฐ 20 แห่ง ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. ทุกสถาบันได้เขียนจุดมุ่งหมายเป็นแนวทางสำหรับการฝึกสอน
2. มี 12 สถาบันที่จัดดำเนินการให้การฝึกสอนประกอบด้วยการประชุมนิเทศก่อนออก ฝึกสอน ทำการสอนในโรงเรียน และกลับมาสอนในวิทยาลัยหลังจากผ่านการฝึกสอนใน วิทยาลัยฝึกสอนแล้ว
3. จำนวนหน่วยกิตของการฝึกสอนอยู่ระหว่าง 6 - 12
4. ทุกสถาบันจัดให้มีการฝึกสอนในมีสุดท้ายของการเรียน
5. ทุกสถาบันมีส่วนร่วมกับผู้อำนวยความสะดวกโครงการฝึกสอน และบุคคลอื่น ๆ ของโรงเรียน ฝึกสอนในการประเมินผลโครงการฝึกสอน
6. สถาบันส่วนใหญ่เข้าร่วมกับผู้เกี่ยวข้องของการฝึกสอน โรงเรียนฝึกสอนและนักศึกษา ในการประเมินผลโครงการฝึกสอน

¹⁴Norman Roosevelt Dixon, "The Structure and Administration of Student Teaching in the Preparation of Elementary School Teachers in the Colleges and Universities in Louisiana", Dissertation Abstracts Vol.31, No.11, (May, 1971), p.5901-A.

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยดังนี้

1. ผู้อำนวยการฝึกสอนส่วนใหญ่มีคุณสมบัติในการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบได้อย่างดี
2. ผู้อำนวยการฝึกสอนมีความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบเบื้องต้น

ของครูพี่เลี้ยง

พ.ศ.2514 วอลเทอร์¹⁵ (Walther) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดดำเนินการและการบริหารโครงการฝึกสอนของสถาบันฝึกหัดครูในสหรัฐอเมริกา จำนวน 23 สถาบัน โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของผู้อำนวยการฝึกสอนทั้ง 23 สถาบัน ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. ลักษณะการดำเนินการและการบริหารโครงการฝึกสอนทั้ง 23 สถาบันมีลักษณะต่าง ๆ กัน
2. บางสถาบัน เปิดการฝึกหัดครูประถม
3. ไม่ปรากฏเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้วกรรมใหม่ ๆ ในการปรับปรุงการฝึกสอน
4. ทั้งผู้อำนวยการฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยง มีคุณสมบัติทางวิชาชีพที่พอที่จะทำให้การฝึกสอนประสบผลสำเร็จด้วยดี
5. เกณฑ์ทางวิชาชีพทั้ง 9 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่าใช้ได้กับสถาบันทั้ง 23 แห่ง ได้อย่างกว้างขวางและครอบคลุม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. อาจารย์นิเทศก์หรือผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานของสถาบันทั้ง 23 แห่ง ควรมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายแก่นักศึกษาฝึกสอนให้มากขึ้น และควรมีส่วนร่วมในงานด้านบริหารโครงการฝึกสอนให้มากขึ้น

¹⁵Paul Gerhardt Walther, "A Study of the Organization and Administration of Student Teaching Programs in Twenty-Three Lutheran Institutions in the United States", Dissertation Abstracts Vol.32, No.1, (July, 1971), p.294-A.

2. สถาบันฝึกหัดครูควรคำนึงให้มากในการที่จะเตรียมนักศึกษาให้พร้อมจะเป็นครูที่
 3. ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาครูพี่เลี้ยงในระหว่างการฝึกสอน โดยจัดเป็นแต่ละ
 โรงเรียนหรือเป็นเขต

4. สถาบันฝึกหัดครูทั้ง 23 แห่ง ควรนำเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มาประเมินเพื่อ
 เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินการและการบริหารโครงการฝึกสอน

ต่อมา พ.ศ. 2515 เอลลิส¹⁶ (Ellis) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาโครงการ
 ฝึกสอนของมหาวิทยาลัยไวโอมิงในบางด้าน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองถามผู้ตอบผ่าน
 ทางโทรศัพท์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ในระหว่างฝึกสอนไม่มีการสอนรายวิชาอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย
2. ไม่มีปัญหาสำคัญด้านการประสานร่วมมือระหว่างโรงเรียนฝึกสอนกับมหาวิทยาลัย
3. ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนมากอย่างที่กล่าวกัน
4. นักศึกษาฝึกสอนของมหาวิทยาลัย เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในโรงเรียนฝึกสอน
 อย่างดี

5. อาจารย์ในวิทยาลัยมีความกังวลเกี่ยวกับการที่จะต้องมีความรู้ในการให้ข้อเสนอ
 แนะเกี่ยวกับโครงการฝึกสอน

6. การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่สามารถใช้ได้ผลดี
 พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ระยะสั้น ๆ ของการฝึกสอนให้ประสบการณ์การฝึกสอนที่เป็นผลดีกว่า
2. ไม่ควรประเมินผลการฝึกสอนในลักษณะที่เป็นการแข่งขันเปรียบเทียบกัน

¹⁶

Arthur H. Ellis, "A Study of Some Aspects of the Student
 Teaching Program of the University of Wyoming", Dissertation
Abstracts Vol.33, No.6, (December, 1972), p.2799-A.

3. ควรกระตุ้นให้ได้ประสบการณ์การฝึกสอนต่าง ๆ กัน
4. ควรมีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนฝึกสอนและวิทยาลัยให้มากขึ้น
5. วิทยาลัยควรจัดดำเนินการเตรียมครูพี่เลี้ยงให้รู้บทบาทหน้าที่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ปีเดียวกันนี้ มิลเลอร์¹⁷ (Miller) ได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์การจัดดำเนินการและการบริหารโครงการฝึกสอนมัธยมของสถาบันฝึกหัดครู 7 แห่งในรัฐเคนตักกี โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความเห็นของผู้อำนวยการฝึกสอน ผลการวิจัยพบว่า

1. ทั้ง 7 วิทยาลัยมีการจัดดำเนินการฝึกสอนต่าง ๆ กันเป็น 5 แบบ แบบที่ใช้กว้างขวางที่สุด คือแบบที่เป็นแผน แปะ - แปะ คือ นักศึกษาฝึกสอนฝึกในชั้นเรียนในวิทยาลัย 8 สัปดาห์ และฝึกในโรงเรียนฝึกสอนอีก 8 สัปดาห์
2. โดยปกติจัดนักศึกษาฝึกสอน 1 คน ประจำครูพี่เลี้ยง 1 คนตลอดเวลาการฝึกสอน
3. นักศึกษาฝึกสอนส่วนใหญ่ออกทำการฝึกสอนในภาคเรียนที่ 2 ของปีสุดท้ายของการศึกษา
4. ทั้ง 7 วิทยาลัยให้ค่าตอบแทนแก่ครูพี่เลี้ยง บางแห่งให้ค่าสมนาคุณแก่ครูใหญ่และโรงเรียนค้ำย บางวิทยาลัยเก็บค่าเล่าเรียนพิเศษสำหรับการฝึกสอนจากนักศึกษาวิทยาลัย
5. จัดให้มีการเยี่ยมนักศึกษาฝึกสอนโดยผู้ทำการนิเทศต่าง ๆ หลายกลุ่ม
6. ทั้ง 7 แห่งให้ครูพี่เลี้ยงมีส่วนร่วมในการประเมินผลความก้าวหน้าและพัฒนาการของนักศึกษา
7. มีการรายงานผลการฝึกสอนสุดท้ายเป็นตัวอักษร และ 2 แห่งที่ประเมินด้วยระบบ ใต้ - ตก
8. ได้มีการเสนอเกณฑ์สำหรับคัดเลือกครูพี่เลี้ยง โดยวิทยาลัยทั้ง 7 แห่ง

¹⁷Rodney Don Miller, "An Analysis of the Organization and Administration of Secondary Student Teaching Practices in the Seven State Colleges and University of Kentucky", Dissertation Abstracts Vol.33, No.11, (May, 1973), p.6220-A.

9. ทั้ง 7 แห่งใช้โรงเรียนรัฐเป็นโรงเรียนฝึกสอน แต่มีบางแห่งใช้โรงเรียน
ราษฎร์ด้วย

พ.ศ.2516 ไวท์¹⁸ (White) ได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์โครงการฝึกสอนมัธยมของ
สถาบันฝึกหัดครูในรัฐเท็กซัส โดยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้อำนวยการโครงการฝึกสอนในวิทยาลัยขนาดกลางส่วนมากเห็นความจำเป็น
ของงาน 3 ด้าน คือ การประสานงานโครงการประสบการณ์วิชาชีพในห้องปฏิบัติการ ประสาน
งานการสัมมนาฝึกสอน และการดำเนินการปฐมนิเทศสำหรับนักศึกษาที่มาก่อนออกฝึกสอน
2. การรับนักศึกษาเข้าฝึกสอน ผู้อำนวยการโครงการฝึกสอนวิทยาลัยขนาดเล็กส่วน
มากแสดงความคิดเห็นต่อการทดสอบความสามารถด้านการพูด
3. เกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกสอน ผู้อำนวยการโครงการฝึกสอนวิทยาลัยขนาด
เล็กให้ความสนใจการประเมินเกี่ยวกับการตรงต่อเวลา การใช้อุปกรณ์ การสื่อสารทางวาจา
ทักษะการใช้คำถาม และทัศนคติต่อวิชาชีพ มากกว่าผู้อำนวยการจากวิทยาลัยขนาดกลางและ
ขนาดใหญ่
4. ทุกแห่งยังคงประเมินผลการฝึกสอนด้วยตัวอักษร

พ.ศ.2517 กอลแมน¹⁹ (Coleman) ได้ทำการวิจัยในแบบสำรวจเกี่ยวกับ
โครงการฝึกสอนของสถาบันฝึกหัดครูในรัฐเทนเนสซีโดยใช้แบบสอบถามสำรวจความเห็นของผู้ที่
เกี่ยวข้องในการบริหารโครงการฝึกสอนของสถาบันฝึกหัดครูในรัฐเทนเนสซีทั้ง 35 แห่ง ที่ได้รับ
การรับรองจากสภาการศึกษาของรัฐ ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

¹⁸ Calvin Oreeese White, "A Descriptive Analysis of the Student Teaching Programs Leading to Certification at the Secondary Level in the State College and Universities in Texas", Dissertation Abstrats Vol.34, No.5, (Febuary, 1973), p.4315-A.

¹⁹ Robert H. Coleman, "A Comprehensive Survey of the Contemporary Student Teaching Programs in the Colleges and Universities in Tennessee", Dissertation Abstracts Vo.35, No.8, (February, 1975), p.5184-A.

1. มีความแตกต่างกันอย่างมากในโครงการฝึกสอนของแต่ละสถาบัน
2. ความสอดคล้องของโครงการฝึกสอนพิจารณาได้จากความสัมพันธ์สอดคล้องของโปรแกรมการฝึกหัดครูกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในแต่ละสถาบัน
3. มีความแตกต่างอย่างพื้นฐานสามัญ ระหว่างโครงการฝึกสอนในสถาบันของรัฐ กับสถาบันของเอกชน และระหว่างสถาบัน ที่ได้รับการรับรองจากสมาชิกรับรองวิทยฐานะการฝึกหัดครู กับที่ไม่ได้รับการรับรอง

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์นิเทศก์

เมื่อการฝึกสอนอันจัดเป็นวิชาที่สำคัญที่สุดในหลักสูตรการฝึกหัดครูนั้น มีจุดประสงค์ที่แท้จริงคือ การเรียนรู้ถึงวิธีสอนแล้ว งานของอาจารย์นิเทศก์ก็คือช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้เกิดการเรียนรู้สิ่งดังกล่าวนี้ บทบาทหน้าที่ในความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์จึงมีขอบข่ายกว้างขวางและซับซ้อนไม่น้อย โดยลักษณะงานส่วนใหญ่ อาจารย์นิเทศก์จะมีบทบาททั้ง เป็นครูและนักบริหาร ซึ่งทั้งนี้ขอบข่ายและประเภทของกิจกรรมในความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ย่อมแตกต่างกันไปตามการจัดและบริหารงานของสถาบันฝึกหัดครูและโรงเรียนฝึกสอนแต่ละแห่ง แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทหลักของอาจารย์นิเทศก์ก็มีส่วนเฉพาะที่แตกต่างจากบุคลากรอื่น ๆ ในสถาบัน ซึ่งสมาคมการฝึกสอนของสหรัฐอเมริกา²⁰ ได้กล่าวถึงบทบาทหลักของอาจารย์นิเทศก์ไว้ 3 ประการดังนี้

1. เป็นผู้ประสานร่วมมือกับกลุ่มผู้ร่วมอาชีพภายในสถาบัน ในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูที่เหมาะสมแก่นักฝึกหัดสอน
2. เยี่ยมโรงเรียนฝึกสอนให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกสอน
3. เป็นวิทยากรให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงการสอนของโรงเรียนที่ไปเยี่ยม

²⁰The Association for Student Teaching, op.cit. p.5.

ส่วนเฮนส์²¹ (Haines) ได้จำแนกบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ไว้กว้าง ๆ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะทำการนิเทศทางวิชาการ โดยการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีสอน และกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งให้การแนะนำปรึกษาด้านการสอน และชี้ให้นักศึกษาเข้าใจบทบาทหน้าที่การสอนของตน

2. บทบาทในฐานะผู้ร่วมงานและผู้ประสานงาน โดยต้องทำงานประสานกับบุคคลหลายฝ่าย หลายระดับ กับโรงเรียนฝึกสอนก็มีบทบาทในการประสานสัมพันธ์กับครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง ในสถาบันฝึกหัดครูก็ต้องทำหน้าที่ประสานกับหัวหน้าโครงการฝึกสอน ตลอดจนครูอาจารย์ในวิทยาลัยและที่สำคัญคือประสานร่วมงานกับนักศึกษาฝึกสอน และเป็นคนกลางทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทุกฝ่าย ทุกระดับ ที่เกี่ยวข้องกับงานฝึกสอน

3. บทบาทในฐานะประชาสัมพันธ์ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์และเข้าใจต่อกัน ระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่ในโครงการฝึกสอน โดยเฉพาะการสร้างควมเข้าใจในเรื่องวัตถุประสงค์และการทำงานของโครงการฝึกสอน

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า บทบาทของอาจารย์นิเทศก์มีขอบข่ายกว้างมาก เพื่อความแน่ชัดและความกระจ่าง จึงได้มีการพยายามกำหนดหน้าที่ที่อาจารย์นิเทศก์ต้องรับผิดชอบโดยตรงอย่างเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ซึ่งแผนกประถมศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยอินเดียนา²² ได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ดังต่อไปนี้

1. การติดต่อประสานงาน

1.1 อาจารย์นิเทศก์ควรเป็นผู้ทำหน้าที่สร้างบรรยากาศให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนทุกฝ่ายอย่างกว้างขวางตลอดภาคการฝึกสอน

²¹Aleyne Clayton Haines, Guiding the Student Teaching Process in Elementary Education (Chicago : Rand McNally, 1960), pp.37-52.

²²Indiana State University, Guide for Elementary Student Teaching (Terre Haute : Indiana State University, 1974), pp. 25-28.

1.2 อาจารย์นิเทศก์ควรทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือความเห็นแก่หัวหน้าแผนกฝึกสอนเกี่ยวกับปัญหาหรือความก้าวหน้าการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอนอย่างสม่ำเสมอ

1.3 อาจารย์นิเทศก์ควรให้ข้อเสนอแนะคำปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอาจารย์นิเทศก์ประจำหน่วยฝึกสอนต่าง ๆ

1.4 อาจารย์นิเทศก์ควรเตรียมรายงานผลการปฏิบัติงานในวิชาชีพของนักศึกษาฝึกสอนแก่หัวหน้าแผนกฝึกสอนและผู้ร่วมงานอื่นในวิทยาลัย

1.5 หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของอาจารย์นิเทศก์คือ เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบันฝึกหัดครูกับบุคลากรของโรงเรียนฝึกสอน

1.6 อาจารย์นิเทศก์ควรแสดงออกให้เห็นถึงการตระหนักถึงความสำคัญของครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง และบุคลากรอื่น ๆ ของโรงเรียนฝึกสอน

2. การช่วยครูพี่เลี้ยง

2.1 อาจารย์นิเทศก์ควรจัดให้มีการพบปะกับครูพี่เลี้ยงในเวลาไปเยี่ยมโรงเรียนทุกครั้ง เพื่อย้ำให้ครูพี่เลี้ยงเข้าใจวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน

2.2 อาจารย์นิเทศก์ควรได้อภิปรายร่วมกับครูพี่เลี้ยง เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอน โดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็น หรือเกี่ยวกับสิ่งที่ยังมีข้อบกพร่อง ตลอดจนแนวทางในการกำจัดข้อบกพร่องเหล่านั้น

2.3 อาจารย์นิเทศก์ควรกระตุ้นให้กำลังใจครูพี่เลี้ยงในการใช้แบบการประเมินที่มีหลักเกณฑ์แน่นอน

2.4 อาจารย์นิเทศก์ควรจัดให้มีการประชุมร่วมกับครูพี่เลี้ยง ในเมื่อมีข้อปัญหาหรือสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการฝึกสอน

2.5 อาจารย์นิเทศก์ควรกระตุ้น สนับสนุนให้ครูพี่เลี้ยงเข้าร่วมการประชุมสัมมนาทางวิชาชีพที่วิทยาลัยจัดขึ้นสำหรับครูพี่เลี้ยง

2.6 อาจารย์นิเทศก์ควรช่วยจัดหาเอกสาร ตำรา หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ในการให้ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการนิเทศการสอนแก่ครูพี่เลี้ยง

3. บทบาทหน้าที่ในการเยี่ยมโรงเรียน

3.1 อาจารย์นิเทศก์ควรรับผิดชอบในการตรวจเยี่ยมประจำชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกสอนเป็นรายคน โดยควรได้มีการตรวจสอบตารางเรียนของโรงเรียนก่อนเยี่ยมแต่ละครั้ง

3.2 อาจารย์นิเทศก์ควรได้ตรวจเยี่ยมนักศึกษาฝึกสอนเป็นรายคนให้บ่อยครั้งที่สุกเท่าที่จะทำได้ ควรจะอย่างน้อย 2 สัปดาห์ครั้ง ระยะเวลาของการตรวจเยี่ยมนักศึกษาแต่ละคนย่อมแตกต่างกันแล้วแต่สภาพการณ์ของแต่ละบุคคล แต่ที่สำคัญอาจารย์นิเทศก์จะต้องใช้เวลาสำหรับการเยี่ยมหรือสังเกตการสอนของนักศึกษาแต่ละชั้นเรียนอย่างเพียงพอ เพื่อจะได้เรียนรู้ถึงหลักสูตรของชั้นนั้น ๆ ด้วย ไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับนักศึกษาฝึกสอนเท่านั้น

3.3 อาจารย์นิเทศก์ควรได้สังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนให้บ่อยครั้งตลอดการฝึกสอน

3.4 ในการตรวจเยี่ยมแต่ละครั้ง อาจารย์นิเทศก์ควรได้มีการประชุมปรึกษากับนักศึกษาฝึกสอน และครูพี่เลี้ยง โดยอาจแยกเป็นแต่ละกลุ่ม หรือจัดรวมกัน

4. การให้ความสนิทสนมและช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอน

4.1 อาจารย์นิเทศก์จะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษาฝึกสอน เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจและตระหนักว่า อาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ให้การปรึกษาช่วยเหลือทางวิชาชีพมากกว่าเป็นผู้คอยวิพากษ์วิจารณ์เชิงลบ

4.2 อาจารย์นิเทศก์ต้องเป็นผู้รู้จักนักศึกษาฝึกสอนเป็นอย่างดี ทั้งนี้โดยศึกษาจากระเบียนสะสม ประวัติของนักศึกษา หรือการสัมภาษณ์ทำความเข้าใจก่อนออกทำการฝึกสอน หรือจากการได้เคยสอนในรายวิชาต่าง ๆ ก่อนเทอมออกฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์จะต้องเอาใจใส่และถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจกับนักศึกษาฝึกสอนแต่ละคนให้มากที่สุดก่อนที่จะออกไปรับหน้าที่นิเทศนักศึกษาชั้นนั้น ๆ

4.3 อาจารย์นิเทศก์ควรให้การปรึกษานักศึกษาฝึกสอนเป็นรายคน เพราะการประชุมปรึกษาเป็นรายบุคคลเป็นตัวอย่างการสอนแบบเฉพาะรายบุคคลที่ดีที่สุด

4.4 อาจารย์นิเทศก์ควรให้คำแนะนำปรึกษาที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อบังคับต่าง ๆ

4.5 อาจารย์นิเทศก์ควรให้ความช่วยเหลือในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจนการส่งข่าวสารของวิทยาลัยแก่นักศึกษาฝึกสอน

4.6 อาจารย์นิเทศก์ควรช่วยนักศึกษาแต่ละคนได้ประเมินความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของตนเอง โดยการใช้แบบการประเมินผลด้วยตนเอง

4.7 อาจารย์นิเทศก์ควรเป็นผู้ให้ผลสะท้อนกลับแก่นักศึกษาฝึกสอน เพื่อช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนแต่ละคนได้รับความสำเร็จสูงสุดในการฝึกสอน

5. บทบาทด้านการสอนหรือจัดสัมมนา ระหว่างฝึกสอน

5.1 อาจารย์นิเทศก์มีบทบาทในการสอนรายวิชาในหลักสูตรฝึกหัดครู โดยเฉพาะวิชาด้านกิจกรรมการสอน

5.2 จัดหาวิทยากรสำหรับทำการสอนหรือจัดกิจกรรมเฉพาะในการสัมมนานักศึกษาฝึกสอน

5.3 อาจารย์นิเทศก์มีบทบาทในการจัดหาเอกสาร ตำรา และอุปกรณ์ต่าง ๆ แก่นักศึกษา เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้การเป็นครูที่ดี

นอกจากนี้สมาคมการฝึกสอนแห่งสหรัฐอเมริกา²³ ก็ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์เป็นการเฉพาะดังต่อไปนี้

1. ช่วยหัวหน้าแผนกฝึกสอนในการวางข้อกำหนดต่าง ๆ สำหรับนักศึกษาฝึกสอน และให้การรับรองกับข้อกำหนดใหม่อื่น ๆ เมื่อจำเป็น

2. ให้การปฐมนิเทศ นักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่นักศึกษาจะไปฝึกสอน

3. พยายามสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างวิทยาลัยกับโรงเรียนฝึกสอน

²³ The Association for Student Teaching, op.cit.

4. เผยแพร่ให้บุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนฝึกสอนรัฐถึงปรัชญา วัตถุประสงค์ การจัดทำเนติการ และหลักการของการฝึกหัดครู
5. ศึกษาให้รัฐปรัชญา วัตถุประสงค์ การจัดทำเนติการ และหลักการของ โรงเรียนฝึกสอน
6. ช่วยครูที่เลี้ยงและบุคคลอื่น ๆ ที่มีบทบาทร่วมในการนิเทศได้เข้าใจ และปรับปรุงการปฏิบัติการ การนิเทศอยู่เสมอ
7. ทำงานร่วมกับบุคลากรทุกฝ่ายของวิทยาลัยและโรงเรียนฝึกสอนในการวางแผนโครงการ เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพที่ถูกต้อง เหมาะสมแก่นักศึกษาฝึกสอน
8. สังเกตและให้การประชุมปรึกษากับนักศึกษาฝึกสอน เพื่อช่วยในการปรับปรุง การปฏิบัติการ สอน
9. ร่วมกับครูที่เลี้ยงและบุคคลผู้ร่วมอาชีพอื่น ๆ ในการวิเคราะห์การปฏิบัติของ นักศึกษาฝึกสอน และเตรียมประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถปรับปรุงการสอน ยิ่งขึ้น
10. ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับปัญหาการปรับตัวในบทบาททำ การสอน
11. จัดการสัมมนาหรือจัดการสอนรายวิชาอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้ประสิทธิภาพ การฝึกสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
12. ให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุคลากรในโรงเรียนฝึกสอนในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร การสอน และการจัดทำเนติการของโรงเรียน เมื่อได้รับการขอร้อง
13. หนี้นวิเคราะห์และปรับปรุงทักษะวิชาชีพของตนเองอยู่เสมอ
14. ร่วมมือกับบุคลากรอื่น ๆ ในวิทยาลัยและโรงเรียนฝึกสอนในการประเมินผลและ ปรับปรุงการฝึกหัดครู

สำหรับการฝึกหัดครูของไทย บทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก็มิต่างจากที่กล่าวมา แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และลักษณะพื้นฐานของประเทศไทย

บทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์จึงอาจมีส่วนที่เป็นเฉพาะบางประการ ประเด็น มหาชนธ์²⁴ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ ดังต่อไปนี้

1. เตรียมให้นิสิตฝึกสอนได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนล่วงหน้า
2. เตรียมให้นิสิตฝึกสอนได้ทราบระบบบริหารของโรงเรียนที่จะไปทำการฝึกสอน
3. เตรียมให้นิสิตฝึกสอนมีบุคลิกภาพและสมรรถภาพที่ดีก่อนไปทำการฝึกสอน
4. วางแผนงานร่วมกับโรงเรียนที่จะไปฝึกสอน
5. ประชุมร่วมกับนิสิตฝึกสอนก่อนการฝึกสอน ระหว่างการฝึกสอน และหลังการฝึกสอน
6. วางแผนงานร่วมกับครูที่เลี้ยง
7. ควบคุมและนิเทศการฝึกสอน
8. เป็นผู้นำในการวัดผลการฝึกสอนของนิสิต
9. รับฟังผลการประเมินผลความก้าวหน้าทางการฝึกสอนของนิสิตจากครูที่เลี้ยง
10. ให้การแนะนำเป็นพิเศษแก่นิสิตฝึกสอน ในกิจกรรมบางอย่าง เช่น การใช้

อุปกรณ์การสอน การจัดห้องเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน การวัดผล การศึกษาเด็ก เป็นรายบุคคล การควบคุมชั้น

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ²⁵ (วิทยาเขตประสานมิตร) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ดังนี้

1. อธิบายถึงสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่นิสิตจะต้องประสบ
2. ปรีกษาหารือกับครูที่เลี้ยง เกี่ยวกับโครงการฝึกสอน
3. ตรวจสอบพิจารณาผลงานของนิสิตสม่ำเสมอ

²⁴ ประเด็น มหาชนธ์, คู่มือการฝึกสอน (ไม่ปรากฏแหล่งและปีที่พิมพ์), หน้า 16-17.

²⁵ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บันทึกประจำวัน (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2510), หน้า 7 - 8.

4. เมื่อไปตรวจการสอนแต่ละครั้ง ก็ปรึกษาหารือกับนิสิตฝึกสอน หรือให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องบางประการในการสอน ความประพฤติ หรือการปฏิบัติงาน
 5. ช่วยนิสิตฝึกสอนทราบถึงแหล่งที่จะให้ความสะดวกในการหาอุปกรณ์ต่าง ๆ
 6. พิจารณางานของนิสิตฝึกสอน
 7. พบปะปรึกษาหารือกับอาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกสอน
 8. ให้ความช่วยเหลือแก่ครูพี่เลี้ยง เพื่ออาจารย์พี่เลี้ยงจะได้ทำหน้าที่ได้เต็มที่
- จากรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ที่กล่าวมานี้ จึงอาจสรุปขอบข่ายงานที่อยู่ในบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. งานทั่วไป

- 1.1 ติดต่อประสานงานกับครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ และบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบต่องานในโรงเรียนฝึกสอน
- 1.2 ควบคุมดูแลนักศึกษาฝึกสอนในชั้นความประพฤติและระเบียบปฏิบัติต่างๆ
- 1.3 เป็นที่ปรึกษาของนักศึกษาฝึกสอน
- 1.4 จัดการปฐมนิเทศ เพื่อเตรียมตัวนักศึกษาฝึกสอนก่อนออกไปปฏิบัติภารกิจฝึกสอน
- 1.5 สั่งงานและมอบหมายงานประจำวันให้แก่นักศึกษาฝึกสอนตามหน่วย
- 1.6 จัดสวัสดิการให้แก่ศึกษาฝึกสอน
- 1.7 ควบคุมการจ่ายเงิน การซื้อสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของหน่วยฝึกสอน
- 1.8 เบิก - จ่าย เบี้ยเลี้ยงให้แก่ศึกษาฝึกสอน
- 1.9 จัดทำเอกสาร สถิติ และรายงานต่าง ๆ คำนการฝึกสอน
- 1.10 รับผิดชอบ หน้าที่ ไปส่งตามหน่วยฝึกสอน
- 1.11 ดำเนินการซ่อมสร้างที่พักและเครื่องใช้ต่าง ๆ ของหน่วยฝึกสอน

2. นิเทศการสอน

- 2.1 ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอนในด้านการสอน การปกครอง
ชั้น และงานกิจกรรมในชั้นเรียนทั่วไป
- 2.2 ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้แก่ครูที่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอน
- 2.3 จัดสัมมนานักศึกษาฝึกสอน เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ในด้านการสอน
- 2.4 แนะนำแหล่งวิชาแก่นักศึกษาฝึกสอน เพื่อช่วยให้มีความรู้พอเพียงสำหรับ
ทำการสอน
- 2.5 ตรวจสอบทิศการสอนและให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องในการสอนแก่
นักศึกษาฝึกสอน
- 2.6 ทำหน้าที่วัดผลการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนตามเกณฑ์ของวิทยาลัย
- 2.7 ร่วมกับโรงเรียนวางโครงการด้านการสอนและการพัฒนาโรงเรียน²⁶

ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอาจารย์จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นว่าอาจารย์
นิเทศก็มีบทบาทหน้าที่ที่กว้างและซับซ้อน นับเป็นบทบาทภาระที่ค่อนข้างหนัก ต้องอาศัยความรู้
ความสามารถประกอบหลายด้าน ซึ่ง สองสี ชูติวงศ์ และ สวัสดิ์ สุคนธรังษี²⁷ มีความ
คิดเห็นว่า อาจารย์นิเทศก็นอกจากต้องมีความรู้ในด้านวิชาการอย่างดีแล้ว อาจารย์นิเทศก็
ควรมีเทคนิคและความรู้อื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกสอน
กับนโยบายหลักสูตรและโครงการฝึกหัดครูของชาติ โดยต้องมีความเข้าใจว่าการฝึกสอนที่ดี
จะช่วยให้นักศึกษาครูออกไปเป็นครูที่ดี เป็นเครื่องมือช่วยสร้างคุณภาพการศึกษาของชาติ

²⁶ วิทยาลัยครูนครสวรรค์, เรื่องเดิม หน้า 2.

²⁷ สองสี ชูติวงศ์ และ สวัสดิ์ สุคนธรังษี, เรื่องเดิม หน้า 553 - 557.

2. ต้องรู้หลักการ เตรียมการก่อนส่งนักศึกษาออกฝึกสอน ซึ่งมีสิ่งที่ควรพิจารณาดังนี้
 - 2.1 เตรียมให้นักศึกษาได้ทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับการ เรียนการสอนล่วงหน้า
 - 2.2 เตรียมให้นักศึกษาได้ทราบระเบียบบริหารของโรงเรียนที่จะไปทำการฝึกสอน
 - 2.3 เตรียมนักศึกษาให้ใ้บุคลิกและสมรรถภาพที่ดี
 - 2.4 วางแผนงานร่วมกับโรงเรียนในการ เตรียมการให้นักศึกษาไปฝึกสอน ทั้งในค่านจำนวนนักศึกษาที่เป็นที่ต้องการ ระดับชั้นและวิชาที่ต้องการให้สอน
 3. ต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างดี
 4. ควรมีความรู้ความสามารถและทักษะเกี่ยวกับการ เตรียมการสอน ทั้งระยะยาว และระยะสั้น เพื่อจะได้ให้คำแนะนำปรึกษาให้นักศึกษาได้ถูกต้อง
 5. มีความรู้ในหลักการและลักษณะการสอนของระดับประถมและมัธยม
 6. มีความรู้ความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักการของการฝึกหัดครู
 7. มีความรู้และความเข้าใจหลักการและลักษณะของการฝึกหัดครู ตลอดจนหลักการและลักษณะการฝึกสอนในชนบท
 8. มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างดี สามารถดึงแหล่งวิชาในชุมชนมาเป็นประโยชน์ต่อการฝึกสอน ขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนเข้าใจความมุ่งหมายและนโยบายของการฝึกสอนด้วย
 9. มีความรู้แลประสบการณ์ในการทำการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)
- นอกจากนี้ ในการสัมมนาอาจารย์นิเทศก์โครงการฝึกหัดครูชนบท ที่วิทยาลัยครูลำปาง²⁸ ก็ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ดังนี้

²⁸วิทยาลัยครูลำปาง, เอกสารสัมมนาอาจารย์นิเทศก์โครงการฝึกหัดครูชนบท ระหว่าง 23 - 31 กรกฎาคม 2517, (เอกสารโรเนียว), หน้า 48.

1. เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ในการนิเทศ
2. เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและความยุติธรรม
3. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์
4. เป็นผู้รู้จักนำหลักจิตวิทยามาใช้ต่องานนิเทศ
5. เป็นผู้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในห้องเรียนได้
6. เป็นผู้มีความกว้างพอที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
7. เป็นผู้มีความรู้ในการนิเทศอย่างดี
8. เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนระดับประถมศึกษามาแล้ว และสามารถสาธิตการสอนได้
9. เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะและความประพฤติเหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษาฝึกสอน และก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น
10. เป็นผู้รู้จักปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าทันกับความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทางการศึกษาอยู่เสมอ

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า อาจารย์นิเทศก็ต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะเฉพาะ และความสามารถพิเศษอื่น ๆ บางประการนอกเหนือจากอาจารย์ผู้สอนอื่น ๆ ในวิทยาลัย ดังนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ผู้จะทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก็จะต้องผ่านกระบวนการ 2 ประการต่อไปนี้

1. ผ่านการศึกษาบรมเพื่อเตรียมการเป็นอาจารย์นิเทศโดยเฉพาะ โดยอาจเป็นทั้งในรูปเป็นการศึกษาอย่างเป็นทางการในระดับสูงกว่าปริญญาตรี หรืออาจเป็นการอบรมพิเศษระยะสั้น เพื่อเป็นการขยายความรู้ในเรื่องของขบวนการสอน ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักการและการปฏิบัติของการนิเทศ ตลอดจนการเรียนรู้ถึงการทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย หลายระดับในวิทยาลัย และรวมทั้งจุดมุ่งหมาย โครงสร้างและการปฏิบัติงานของโครงการฝึกสอน เป็นต้น

2. ผ่านการคัดเลือกจากผู้ผ่านการเตรียมมาแล้ว รวมทั้ง การมีคุณสมบัติอันเป็นที่ยอมรับ

ซึ่งในเรื่องการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ สมาคมการฝึกสอนของสหรัฐอเมริกา ได้มีข้อสมมุติฐานเบื้องต้น ดังนี้

1. ผู้จะเป็นอาจารย์นิเทศก์ต้องมีสมรรถภาพและคุณสมบัติพิเศษ
2. คุณสมบัติและสมรรถภาพที่จะเป็นอาจารย์นิเทศก์จะต้องเห็นได้ชัด
3. คุณสมบัติและระดับของสมรรถภาพดังกล่าว อาจได้จากการผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีและจากประสบการณ์
4. การที่ต้องมีการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ เพราะอาจารย์ในวิทยาลัยทุกคนไม่ได้มีคุณสมบัติและสมรรถภาพอยู่ในเกณฑ์ที่จะรับหน้าที่นี้ เสมอไป
5. ประสบการณ์การฝึกสอนจะเป็นผลดีได้จากการมีการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์จากเกณฑ์ทั่วไปที่จะกำหนดไว้²⁹

ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกทั่วไปว่า ผู้จะเป็นอาจารย์นิเทศก์นอกจากมีบุคลิกลักษณะทั้งในด้านส่วนตัวและวิชาชีพ ตลอดจนมีสมรรถภาพและความรู้อันเป็นคุณสมบัติของอาจารย์ในวิทยาลัยครูทั่วไปแล้ว อาจารย์นิเทศก์ควรมีคุณสมบัติอื่น ๆ นอกเหนือเป็นพิเศษดังต่อไปนี้

1. มีประสบการณ์การสอนในระดับที่จะไปทำการนิเทศมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี
2. ได้รับความศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีในด้านเกี่ยวข้องกับทำการนิเทศการฝึกสอน
3. เข้าใจบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ในการฝึกหัดครู
4. ต้องเข้าใจโครงการและปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนตัวบุคคลากรของโรงเรียนฝึกสอนที่ไปทำการนิเทศ

²⁹ The Association for Student Teaching, op.cit.
pp. 6-7.

5. เป็นผู้หมั่นศึกษาหาความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน และสามารถวิเคราะห์ ตรวจสอบ และเข้าใจถึงการปฏิบัติการสอนที่เหมาะสมถูกต้องตามทฤษฎีการเรียน สามารถเป็นผู้นำนักศึกษาฝึกสอนในการปรับปรุงวิธีการสอนเสมอ
6. เป็นผู้สามารถนำเอาการ เปลี่ยนแปลงและความคิดใหม่ ๆ มาใช้
7. สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการสาธิตการสอนในระดับที่ทำการนิเทศ
8. จะต้องมีความเต็มใจในการที่จะทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก์
9. จะต้องเป็นผู้มีทักษะในการ เป็นผู้นำเมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานกับคนทุกระดับชั้น ไม่ว่าจะ เป็นในลักษณะตัวต่อตัว หรือ เป็นกลุ่ม
10. เป็นผู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกสอนอย่างดี และยังหมั่นศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับการจัดและการปฏิบัติของโครงการฝึกสอนด้วย
11. มีความรู้ในโครงสร้างและขบวนการของวิชาที่ทำการนิเทศ /

งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์

พ.ศ.2509 คอรัเนตต์³⁰ (Cornett) ได้ทำการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับการ
 นิเทศการ ฝึกสอนระดับมัธยม เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศการฝึกสอนในปัจจุบัน
 และเน้นการศึกษาแนวโน้มของงานนิเทศในอนาคต ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

³⁰ Joe Delayne Cornett, "A Survey of Research Relation to Supervision of Student Teachers at Secondary Level", Dissertation Abstracts Vol.27, No.3, (September, 1966), p. 688-A.

1. อาจารย์นิเทศก์ควรปฏิบัติหน้าที่ต่อไปนี้

- 1.1 แนะนำครูที่เลี้ยงให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับวิทยาลัยและนักศึกษาฝึกสอน
- 1.2 สัมภาษณ์นักศึกษาฝึกสอนเพื่อไต่ทราบประสบการณ์ของนักศึกษา
- 1.3 เป็นสื่อกลางระหว่างครูที่เลี้ยงกับนักศึกษาฝึกสอน
- 1.4 ช่วยกำหนดงานแก่นักศึกษาฝึกสอน
- 1.5 เป็นผู้นำในการสัมมนาเกี่ยวกับฝึกสอน
- 1.6 สร้างขวัญและกำลังใจ ตลอดจนช่วยนักศึกษาฝึกสอนในการวางแผนการปฏิบัติงานสอนในชั้น และงานอื่น ๆ

2. อาจารย์นิเทศก์ควรมีหน้าที่ต่อไปนี้

- 2.1 ปฐมนิเทศนักศึกษาฝึกสอน
- 2.2 กระตุ้นให้นักศึกษาฝึกสอนมี ความรับผิดชอบ
- 2.3 ติดตามการวัดและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ
- 2.4 ช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนในการวางแผนเกี่ยวกับชั้นเรียน
- 2.5 เป็นผู้นำในการให้คำปรึกษาหารือทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
- 2.6 สังเกตการสอนและให้ข้อวิจารณ์เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงยิ่งขึ้น
- 2.7 เป็นผู้นำในการทดลองวิจัย

3. แม้ผลการวิจัยจะแสดงว่าการให้ครูที่เลี้ยงได้เรียนรู้เกี่ยวกับการนิเทศเป็นสิ่งจำเป็น แต่มีเพียงบางสถาบันเท่านั้นที่จัดวิชาเกี่ยวกับการนิเทศให้ครูที่เลี้ยง

4. มีเพียงบางสถาบันเท่านั้นที่มีการคัดเลือกครูที่เลี้ยงโดยใช้ประชาคม
5. โดยทั่วไปครูที่เลี้ยงไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบตามตำแหน่ง
6. การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลเป็นวิธีการนิเทศที่ได้ผลดีที่สุด
7. การวางแผนทำความเข้าใจในบทบาทให้แจ่มแจ้ง การปรึกษาและร่วมมือระหว่างครูที่เลี้ยงกับนักศึกษาฝึกสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด

8. มีแนวโน้มว่าครูที่เลี้ยงมีอิทธิพลต่อนักศึกษาฝึกสอนมากกว่าอาจารย์นิเทศก์
9. อาจารย์นิเทศก์และครูที่เลี้ยงจำนวนมากยังมีคุณภาพไม่เหมาะสม

ในปี พ.ศ.2510 สุมณา ไตลังคะ³¹ ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาการนิเทศการสอนของอาจารย์นิเทศก์ในโครงการฝึกหัดครูชนบท โดยส่งแบบสอบถามให้อาจารย์นิเทศก์ในโครงการฝึกหัดครูชนบท ในวิทยาลัยครู สังกัดกรมการฝึกหัดครู รวม 26 แห่ง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เป็นชาย และส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีในประเทศ และเคยมีประสบการณ์การสอนมาแล้ว
 2. อาจารย์นิเทศก์ต้องรับผิดชอบงานทุกด้าน ทั้งการนิเทศการสอน การสอนในวิทยาลัย และการพัฒนาชนบท
 3. การบริหารและการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการฝึกหัดครูชนบท ได้รับความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ ที่พอสมควร แต่ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน
 4. ปัญหาของอาจารย์นิเทศก์ คือขาดความรู้ในด้านการพัฒนาชนบท และคนในท้องถิ่นขาดความกระตือรือร้น
 5. กิจกรรมทางด้านการพัฒนาสถานที่ เช่น บ้านพัก ได้รับความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจมาก ส่วนการพัฒนาทางด้านการเป็นผู้นำในชนบทไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร
- และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพของอาจารย์นิเทศก์ดังนี้

1. จัดให้อาจารย์นิเทศก์ได้มีโอกาสรับการอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนผลงานที่ทำไปแล้ว หรือหาความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านการพัฒนาชนบท และการนิเทศอย่างน้อยปีละครั้ง

³¹ สุมณา ไตลังคะ, "การศึกษานิเทศการสอนของอาจารย์นิเทศก์โครงการฝึกหัดครูชนบทของสถาบันฝึกหัดครู", วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2510, หน้า 96.

2. ลดจำนวนชั่วโมงสอนในวิทยาลัยให้น้อยลง ทั้งนี้เพื่อให้อาจารย์นิเทศก์ใช้เวลาในการนิเทศได้เต็มที่
3. ควรให้อาจารย์นิเทศก์ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาชนบทเพิ่มเติม ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ
4. อาจารย์นิเทศก์ควรมีโอกาสศึกษาดูงานโครงการฝึกหัดครูชนบทในประเทศที่ดำเนินงานค่านนี้และประสบผลสำเร็จมากที่สุด

ต่อมาในปี พ.ศ.2512 ยูสตรา³² (Youstra) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเกณฑ์การคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ ตามความเห็นของผู้บริหารโครงการฝึกสอนในสถาบันฝึกหัดครูที่คัดเลือกจากที่เป็นสมาชิกของสมาคมการฝึกสอน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาว่ามีการกำหนดเกณฑ์หรือกำหนดงานในหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์หรือไม่
2. เพื่อศึกษาความเห็นของผู้บริหารว่า การมีเกณฑ์ในการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์มีความสำคัญต่อความสำเร็จของอาจารย์นิเทศก์หรือไม่

ทั้งนี้โดยการสัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ 28 ข้อ ตามความเห็นของผู้บริหารโครงการฝึกสอน จำนวน 176 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์หรือกำหนดหน้าที่การทำงานสำหรับตำแหน่งอาจารย์นิเทศก์โดยเฉพาะ
2. ประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า มีอยู่ 20 เกณฑ์ที่เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับอาจารย์นิเทศก์
3. มีความเห็นขัดแย้งกันระหว่างบุคลากรในวิทยาลัยและโรงเรียนฝึกสอนเกี่ยวกับความสำคัญของเกณฑ์การคัดเลือกบางข้อ

³² George David Youstra, "A Study of Criteria for Selection of Supervisors of Student Teachers as Perceived by Student Teaching Administration of Selected Institutions of the Southeastern Regional Association for Student Teaching", Dissertation Abstracts Vol.31, No.11, (May, 1971), p.5920-A.

4. ผู้บริหารโครงการฝึกสอนมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การมีเกณฑ์จะเป็นประโยชน์ช่วยในการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ได้

5. ผู้บริหารมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การมีเกณฑ์ในการคัดเลือกมีความสำคัญต่อความสำเร็จของอาจารย์นิเทศก์เอง

ปี พ.ศ.2514 ซีสโบรท³³ (Cheesebrough) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพของอาจารย์นิเทศก์ ตามความเห็นของนักศึกษาฝึกสอน และครูพี่เลี้ยงในระดับประถม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศก์ และเพื่อเป็นการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารโครงการฝึกสอน และผู้ปฏิบัติการนิเทศก์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์ได้รับการคาดหวังไว้มากในด้านการให้คำยกย่องชมเชย สนับสนุนกระตุ้นให้กำลังใจและทำความเข้าใจแก่นักศึกษาฝึกสอน เมื่อมีการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอน

2. อาจารย์จากวิทยาลัยครูได้รับการคาดหวังว่าจะเป็นผู้ใช้วิธีการประเมินผลที่จะช่วยให้นักศึกษาประเมินผลด้วยตนเองได้

3. นักศึกษาฝึกสอนมีความต้องการที่แตกต่างกันเกี่ยวกับกำหนดการสังเกตการสอนของอาจารย์นิเทศก์

4. นักศึกษาฝึกสอนมีความต้องการแตกต่างกันในการที่จะได้รับความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากการสังเกตการสอนของอาจารย์นิเทศก์

5. นักศึกษาฝึกสอนต้องการคำแนะนำที่เฉพาะเจาะจงจากอาจารย์นิเทศก์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน การควบคุมชั้น และความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักศึกษาฝึกสอน

33

Dean Lewis Cheesebrough, "Effective and Ineffective Behaviors of the College Supervisors as Perceived by Elementary Studenters and Cooperating Teachers", Dissertation Abstracts Vol.32, No.5, (November, 1971), p.2335-A.

6. นักศึกษาบางส่วนให้ข้อสังเกตว่า การวิจารณ์ถึงลักษณะส่วนตัวเป็นการขัดขวางพัฒนาการทางวิชาชีพของตน

7. นักศึกษาและครูพี่เลี้ยงส่วนใหญ่ มีความพอใจในการปฏิบัติของอาจารย์นิเทศก์

8. อาจารย์นิเทศก์ได้รับการคาดหวังเป็นผู้มีคุณลักษณะส่วนตัวที่ดี

9. อาจารย์นิเทศก์ได้รับความคาดหวังเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาและรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างบุคคลต่าง ๆ ที่ร่วมในโครงการฝึกสอน

10. การติดต่อสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

11. อาจารย์นิเทศก์ได้รับการคาดหวังที่จะเป็นผู้เสนอเทคนิคการสอนและการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาฝึกสอนในเวลาจัดสัมมนา

12. นักศึกษาฝึกสอนและครูพี่เลี้ยงคาดหวังให้อาจารย์นิเทศก์สังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนให้มากพอที่จะนำไปตัดสินการประเมินผลครั้งสุดท้าย

ปี พ.ศ. 2515 สาสีทิพย์ ศรีสุทธิ³⁴ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท ของวิทยาลัยครูยะลา โดยส่งแบบสอบถามให้แก่ครูพี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์ ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์นิเทศก์ สรุปได้ว่า อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทมาก่อน และมีงานอื่น ๆ ต้องทำนอกเหนือจากการสอนและนิเทศการสอน การให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอนในด้านการสอน และการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งการประชุมสัมมนานักศึกษาฝึกสอนทำไม่ได้มากเท่าที่ควร

³⁴ สาสีทิพย์ ศรีสุทธิ, "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา", วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515, หน้า 71.

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาจารย์นิเทศก์ดังนี้

1. สถาบันฝึกหัดครูควรเพิ่มอาจารย์นิเทศก์ที่ทำการนิเทศการสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท และลดจำนวนชั่วโมงสอนในวิทยาลัยให้น้อยลง
2. ในกรณีที่ต้องเปลี่ยนตัวอาจารย์นิเทศก์ ควรให้อาจารย์นิเทศก์ใหม่ได้ทดลองทำงานควบคู่ไปกับอาจารย์นิเทศก์คนก่อนอย่างน้อย 1 เดือน เพื่อจะได้มีประสบการณ์
3. อาจารย์นิเทศก์ควรให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกสอนด้านการสอน และการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนให้มากขึ้น
4. อาจารย์นิเทศก์ควรทำความเข้าใจกับครูที่เลี้ยงในเรื่องแนวการนิเทศการสอนให้ตรงกัน เพื่อครูที่เลี้ยงจะได้เข้าใจและให้คำแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอนได้เต็มที่

ในปีเดียวกันนี้ ครอบกเกอร์³⁵ (Crocker) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอาจารย์นิเทศก์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหลักของอาจารย์นิเทศก์ 9 ด้าน โดยทำการสัมภาษณ์ผู้เป็นอาจารย์นิเทศก์ สังเกตและบันทึกบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ประจำทุกวัน ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. การปฏิบัติบทบาทหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของอาจารย์นิเทศก์มีลักษณะจริงจังและถาวรกว่าแต่ก่อน งานที่มีการปรับปรุงมากที่สุดคือ การเยี่ยมบ่อยครั้งขึ้น นอกจากนี้ก็มีการปรับปรุงงานในด้านการติดต่อสื่อสาร การหาอาจารย์นิเทศก์ การอยู่ของอาจารย์นิเทศก์ และการลดเวลาการเดินทาง
2. อาจารย์นิเทศก์จะปฏิบัติหน้าที่การนิเทศ เป็นผลสำเร็จด้วยดี ในสภาพการณ์ที่จำเป็นต่อไป

³⁵ Walter Adams Crocker, "The College Supervisors of Student Teachers, K-12 in a Field Oriented Setting : a Developmental Study", Dissertation Abstracts Vol.33, No.5, (November, 1972), p. 2214-A.

- 2.1 ทำการนิเทศในเขตพื้นที่เล็ก ๆ
- 2.2 ไม่มีหน้าที่อื่น ๆ ในวิทยาลัย
- 2.3 รับผิดชอบนักศึกษาไม่เกิน 20 คน
- 2.4 เข้าถึงบุคลากรทุกระดับของวิทยาลัย
- 2.5 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 2.6 มีโอกาสอภิปรายและแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องบทบาทของตนระหว่างอาจารย์นิเทศด้วยกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ขอเสนอแนะไว้ดังนี้

1. พยายามกระชับความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยกับโรงเรียนฝึกสอนให้มากยิ่งขึ้น
2. พยายามให้ทุกคนในวิทยาลัยเกิดความรู้สึกที่จะต้องปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ ของตนอยู่เสมอ และกระตุ้นให้เกิดการประสานร่วมมือกันต่อไปด้วย
3. อาจารย์นิเทศ ควรได้รับการเลื่อนฐานะทั้งในด้านการเงินและสถานภาพ
4. ควรแก้ไขปรับปรุงในด้านการกำหนดบุคคลและเขตพื้นที่ในการนิเทศ
5. ควรจัดให้อาจารย์ในวิทยาลัยได้ผลัดเปลี่ยนกันเป็นอาจารย์นิเทศ
6. วิทยาลัยควรจัดให้มีการอบรมสำหรับอาจารย์นิเทศ
7. วิทยาลัยควรกำหนดบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งของบุคคลต่าง ๆ ในวิทยาลัยให้ชัดเจน
8. วิทยาลัยควรให้การสนับสนุนในการจัดหาบุคลากร และการให้ความรู้ใหม่ ๆ ใน การปฏิบัติการณ์เทศ
9. จัดให้มีการประชุมนิเทศนักศึกษาออกฝึกสอน
10. ควรจัดการฝึกสอนแบบเป็นกลุ่ม (cluster)
11. ควรจัดให้มีการติดตามผลนักศึกษาฝึกสอน

พ.ศ.2516 แอชบี³⁶ (Ashby) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในความคาดหวังของครูพี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองจำนวน 40 ข้อ ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. ประชากรส่วนใหญ่ให้การยอมรับบทบาทที่คาดหวังของอาจารย์นิเทศก์ 38 รายการ จากที่เสนอในการวิจัย 40 รายการ

2. บทบาทที่คาดหวังของอาจารย์นิเทศก์ 5 รายการ ประชากรเห็นด้วยในระดับต่ำ และใน 33 รายการที่เหลือมี 13 รายการที่ได้รับการเห็นด้วยระดับสูงมาก

3. มีการศึกษาค้นคว้าให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดีระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์

4. ความเห็นของประชากรเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญดังนี้

4.1 อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง พอใจและคาดหวังให้อาจารย์นิเทศก์ดูแลตรวจตราชั้นฝึกการสอนประจำวัน แต่นักศึกษาไม่ต้องการ

4.2 อาจารย์นิเทศก์ต้องการจะใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยร่วมกันประเมินผลนักศึกษา แต่นักศึกษาไม่เห็นด้วย

5. ทั้ง 3 กลุ่มเห็นพ้องตรงกันว่า อาจารย์นิเทศก์ควรเยี่ยมนักศึกษาในโรงเรียนฝึกสอนสัปดาห์ละครั้ง และส่วนใหญ่เห็นว่า การเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอมีความจำเป็นในการช่วยการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา

ขณะเดียวกัน ไฮเทรค³⁷ (Hytrok) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ตามความเห็นของครูพี่เลี้ยง โดยใช้แบบสอบถามถามครูพี่เลี้ยงใน 6 รัฐ ผลการวิจัยพบว่า

³⁶Mary Claire Ashby, "The Role of the College Supervisor: Expectations of Cooperating Teachers, Student Teachers and College Supervisors", Dissertation Abstracts Vol.34, No.5, (November, 1973), p. 2428-A.

³⁷Anthony John Hytrek, "The Role of the College University Consultant as Perceived by the Cooperating Teacher", Dissertation Abstracts Vol.34, No.5, (November, 1973), pp.2439-2440 A.

1. ครูที่เลี้ยงให้ความสำคัญหน้าที่ของอาจารย์นี้เทกในด้านการบริหารสูงกว่า
ด้านอื่น ๆ
2. หน้าที่การนี้เทกที่เห็นว่าสำคัญ คือ การพบปะกับนักศึกษาและครูที่เลี้ยง
3. ครูที่เลี้ยงต้องการให้อาจารย์นี้เทกสามารถให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอน
ในค่านเนื้อหาวิชาและวิธีสอนทั่วไป
4. ครูที่เลี้ยงมีความเห็นเป็นที่ยอมรับกันว่า อาจารย์นี้เทกได้
ตรวจสอบความเที่ยงตรงในการประเมินผลนักศึกษาของครูที่เลี้ยง และยอมให้นักศึกษาประเมิน
ผลตนเองด้วย
5. ครูที่เลี้ยงมีความเห็นไม่ลงรอยกันในค่านที่ว่าควรให้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
การฝึกสอนได้ทำการประเมินผลนักศึกษา
6. ครูที่เลี้ยงต่างมีความเห็นว่า อาจารย์นี้เทกควรได้รับการฝึกอบรมทางค่าน
การนี้เทกเป็นพิเศษ
7. ในการทำหน้าที่นี้เทก ครูที่เลี้ยงมีความเห็นว่าอาจารย์นี้เทกควรได้มีการ
เยี่ยมสัปดาห์ละครั้ง

* นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. เพราะความรับผิดชอบอย่างมากของครูที่เลี้ยง อาจารย์นี้เทก ควรพยายาม
ทุกทางเพื่อจะได้รู้ว่าครูที่เลี้ยงคาดหวังอะไรจากตนบ้าง
2. อาจารย์นี้เทกควรให้ความสนใจหน้าที่ทางค่านบริหารมากกว่าการนี้เทก เช่น
การกลั่นกรองและจัดปฐมนิเทศแก่นักศึกษาและครูที่เลี้ยง การติดต่อประสานระหว่างโรงเรียน
ฝึกสอนกับวิทยาลัย
3. อาจารย์นี้เทกควรเยี่ยมนักศึกษาฝึกสอนให้บ่อยและสม่ำเสมอ และควรได้พบ
ครูที่เลี้ยงด้วย
4. อาจารย์นี้เทกควรมีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประถมหรือมัธยมมากกว่า
3 ปี และได้รับการฝึกอบรมทางค่านการนี้เทกการฝึกสอน

ปี พ.ศ. 2517 คริมเมอร์³⁸ ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติของอาจารย์ในเทศกในการฝึกสอนระดับมัธยมในรัฐเคนตักกี กับการปฏิบัติของอาจารย์ในเทศกในเทศซัส และเปรียบเทียบกับที่ได้รับการรับรองจากทางการ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของประชากร 2 กลุ่มคือ ประธานสมาคมการฝึกหัดครูประจำรัฐทั้งหมด และอาจารย์ในเทศก นักศึกษาฝึกหัดครูมัธยมในเคนตักกี ซึ่งสรุปผลการวิจัยเป็น 2 คำนดังนี้

1. เกี่ยวกับสถานการณ์ของอาจารย์ในเทศกของเคนตักกี พบว่า

1.1 ร้อยละ 71 มีประสบการณ์การสอนระดับต่าง ๆ มากกว่า 10 ปี และร้อยละ 8 มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 20 ปี.

1.2 ร้อยละ 64 ของอาจารย์ในเทศกมีนักศึกษาในความรับผิดชอบไม่น้อยกว่า 21 คน

1.3 ร้อยละ 54 ของอาจารย์ในเทศกในโรงเรียนของรัฐ และร้อยละ 39 ของอาจารย์ในเทศกในโรงเรียนราษฎร์ มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ

1.4 อาจารย์ในเทศกในโรงเรียนของรัฐ ร้อยละ 52 และในโรงเรียนราษฎร์ร้อยละ 36 มีการศึกษาระดับปริญญาเอก

³⁸Glynn N. Creamer, "A Comparison of Practics Followed by College Supervisors of Secondary Student Teachers in Kentucky with those Followed by College Supervisors in Texas, and with those Recommended by National Authorities", Disseration Abstracts Vol.35, No.12, (June, 1957), p.7766.

2. คำนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติของอาจารย์นิเทศก์

- 2.1 มีความแตกต่างอย่าง เป็นนัยสำคัญในเรื่องการปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศก์ ระหว่างความเห็นของประธานสภาการฝึกหัดครู กับอาจารย์นิเทศก์ของรัฐ
- 2.2 ไม่มีความแตกต่างอย่าง เป็นนัยสำคัญระหว่างการปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศก์ทั่วไป และอาจารย์นิเทศก์เฉพาะ
- 2.3 มีความแตกต่างอย่าง เป็นนัยสำคัญระหว่างการปฏิบัติกรนิเทศ ในปี 1968 ในเท็กซัส กับการปฏิบัติในเคนตักกี

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อสรุปดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์ของรัฐเคนตักกีมีการปฏิบัติงานตรงกับที่ได้รับกรรับรองจากทางการ
2. ทั้งอาจารย์นิเทศก์ทั่วไปและอาจารย์นิเทศก์เฉพาะของรัฐเคนตักกี ปฏิบัติงานได้คือเสมอกัน
3. อาจารย์นิเทศก์ในรัฐเคนตักกีปฏิบัติงานตรงกับที่ทางการกำหนดมากกว่าของอาจารย์นิเทศก์ในรัฐเท็กซัส

ในปีเดียวกันนี้ สตรีงเฟลโลว์³⁹ (Stringfellow) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในการฝึกสอนระดับมัธยมศึกษาของมหาวิทยาลัย Alabama ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

³⁹ Denver Clarence Stringfellow, "The Role of the University of Alabama Supervisor of Secondary Student Teaching", Dissertation Abstracts Vol.34, No.10, (April, 1974), pp. 6056-6057 A.

1. มีความแตกต่างกันมากในรายละเอียดของการจัดดำเนินการฝึกสอนระดับมัธยม แม้จะมีความคล้ายคลึงกันในส่วนที่เป็นหลักการพื้นฐาน
2. อาจารย์นิเทศก์มีความรับผิดชอบต่อนักศึกษามากกว่า ทั้งในค่านของโรงเรียน ฝึกสอน และการจัดสัมมนา
3. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์แปร เปลี่ยนไปตามวิธีดำเนินการของโครงการ ฝึกสอน
4. มหาวิทยาลัยอลาบามาเป็นผู้นำในการใช้ประสบการณ์ในห้องปฏิบัติการ เช่น การสอนแบบจุลภาค การใช้เทปโทรทัศน์

นอกจากนี้ สมประสงค์ ประสงค์เงิน⁴⁰ ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาของอาจารย์นิเทศก์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง สํารวจความเห็นของอาจารย์นิเทศก์ในทั้ง 7 วิทยาเขต ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. การดำเนินงานโครงการฝึกสอน มีปัญหาเรื่องจำนวนอาจารย์นิเทศก์ไม่พอ เพียงกับจำนวนนิสิตฝึกสอน และปัญหาการขาดงบประมาณในการดำเนินการโครงการฝึกสอน
2. อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่ต้องรับภาระคํานการสอนและเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาด้วย
3. การจัดส่งนิสิตออกฝึกสอน จัดส่งทั่วประเทศ อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่จึงไม่ได้ทำหน้าที่ติดต่อกับโรงเรียนฝึกสอน และร่วมปรึกษากับครูที่เลี้ยง
4. ข้อที่เป็นปัญหามากในการปฏิบัติงานการนิเทศของอาจารย์นิเทศก์คือ ปัญหาการจัดหาโรงเรียนฝึกสอน ปัญหาคํานงบประมาณในการดำเนินโครงการฝึกสอน ปัญหาเรื่องยานพาหนะที่ใช้ในการนิเทศ ปัญหาการจัดประชุมสัมมนาอาจารย์ใหญ่ อาจารย์พี่เลี้ยงก่อนส่งนักศึกษาออกฝึกสอน ปัญหาที่อาจารย์พี่เลี้ยงนิเทศการสอนไม่สม่ำเสมอ และไม่กล้าติชมการสอนของนิสิต

⁴⁰ สมประสงค์ ประสงค์เงิน, "ปัญหาของอาจารย์นิเทศก์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ", วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517, 178 หน้า.

สรุป ✕

จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการฝึกสอนและบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า การฝึกสอนเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการ ศึกษาวิชาชีพครู ดังนั้นระบบของการจัดดำเนินการฝึกสอนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องกำหนดการ ดำเนินการให้รัดกุมและมีประสิทธิภาพ เพื่อผลสัมฤทธิ์ในการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาครูอย่าง แท้จริง ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว การจัดการของโครงการฝึกสอน ควรมีหลักการในการดำเนินการให้แน่ชัด กล่าวคือควรจัดโดยอยู่บนพื้นฐานเบื้องต้นดังนี้คือ

1. แผนการฝึกสอนจะต้องสอดคล้องกับหลักการฝึกหัดครูของประเทศ
2. ต้องเตรียมนักศึกษาคูให้พร้อมก่อนออกฝึกสอน ทั้งในด้านเจตคติต่อวิชาชีพ ความสามารถในการวิทยากร และการประพฤติปฏิบัติด้านการสอน
3. โครงการฝึกสอนจะต้องสัมพันธ์กับสภาพพื้นฐานของสังคมไทยที่เป็นชนบท เป็นส่วนใหญ่
4. จะต้องมีการนิเทศที่ดี

ซึ่งหลักการเหล่านี้จะบรรลุผลในทางปฏิบัติก็ขึ้นอยู่กับแนวการปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอาจารย์นิเทศก์ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงมากที่สุด เพราะ เป็นบุคคลที่มีบทบาทเป็นสื่อกลางระหว่างบุคคลทุกฝ่าย ทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน ดังนั้นบทบาทของอาจารย์นิเทศก์จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของการฝึกสอน ของนักศึกษาครู ผู้เป็นอาจารย์นิเทศก์จึงต้องตระหนักและรู้ซึ่งในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ของตนเป็นอย่างดีว่าต้องรับบทบาทหลายด้านพร้อมกันคือ

1. บทบาทในฐานะผู้ติดตามประสานงาน
2. บทบาทในฐานะทำการนิเทศทางวิชาการ
3. บทบาทในฐานะให้คำแนะนำปรึกษา

4. บทบาทในฐานะผู้ให้บริการ

5. บทบาทในฐานะประชาสัมพันธ์

ซึ่งการที่ต้องรับบทบาทกว้างและซับซ้อนเช่นนี้ ผู้เป็นอาจารย์นิเทศจึงต้องมี
คุณลักษณะ ความสามารถ และสมรรถภาพสูง ดังนั้นในการกำหนดบุคคลมาเป็นอาจารย์
นิเทศจึงต้องมีการพิจารณาหาบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างแท้จริง จึงมีการตั้งเกณฑ์
เพื่อการคัดเลือกบุคคลมาเป็นอาจารย์นิเทศด้วย ซึ่งอย่างน้อยก็มีเกณฑ์พื้นฐานว่าต้องเป็นผู้
มีความเข้าใจในหลักการของการฝึกสอนอย่างแท้จริง เข้าใจและมีทักษะด้านการนิเทศ
และที่สำคัญคือ มีใจรักในงานด้านการนิเทศอย่างแท้จริง เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย